

15. 5. 2009

ID: 56372

Zanedbání povinné výživy

Při posuzování trestní odpovědnosti pachatele za neplnění zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného ve smyslu § 213 tr. zák. není soud vázán rozhodnutím, kterým byla v občanském soudním řízení stanovena tato povinnost, včetně rozsahu výživného.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 11 Tdo 158/2009, ze dne 30.3.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v neveřejném zasedání o dovolání obviněného Ing. J. H., proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. srpna 2008, sp. zn. 61 To 297/2008, v trestní věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4, pod sp. zn. 4 T 47/2008, tak, že podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. se zrušuje usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. srpna 2008, sp. zn. 61 To 297/2008, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 17. června 2008, sp. zn. 4 T 47/2008. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. se zrušují také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. se Obvodnímu soudu pro Prahu 4 přikazuje, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění :

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 17. června 2008, sp. zn. 4 T 47/2008, byl obviněný Ing. J. H. uznán vinným trestným činem zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 1 tr. zák., a byl mu za to uložen trest odnětí svobody v trvání pěti měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v délce osmnácti měsíců. Podle § 59 odst. 2 tr. zák. soud uložil obviněnému povinnost zaplatit dlužné výživné a řádně platit běžné výživné ve zkušební době.

Stalo se tak na podkladě zjištění, že v době od 15. 7. 2007 do 14. 2. 2008, kdy převzal usnesení o zahájení trestního stíhání, v P. , ani jinde úmyslně ničím nepřispíval na výživu své, nyní již zletilé dcery K. H. , ač mu tato povinnost vyplývá ze zákona o rodině a rozsudkem OS pro Prahu 4, ze dne 28. 1. 2005, sp. zn. 0 P 516/93, (PM dne 2. 12. 2005), ve spojení s rozsudkem MS v Praze ze dne 19. 10. 2005, sp. zn. 54 Co 396/2005, mu bylo stanoveno přispívat na výživu dcery K. s účinností od 1. 7. 2005, částkou 1 900,- Kč měsíčně, splatnou vždy do každého 15. dne v měsíci předem k rukám tehdy matky oprávněné dcery K. , J. H. , trvale bytem P., ul. Z., takže dlužná částka na výživném za uvedené období činí celkem 13 300,-Kč.

O odvolání obviněného Ing. J. H. rozhodl Městský soud v Praze usnesením ze dne 14. srpna 2008, sp. zn. 61 To 297/2008, tak, že je podle § 256 tr. ř. zamítl.

Proti tomuto rozhodnutí odvolacího soudu podal obviněný Ing. J. H. prostřednictvím svého obhájce dovolání, přičemž uplatnil dovolací důvod uvedený v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř.

Obviněný v odůvodnění tohoto mimořádného opravného prostředku namítl, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku, resp. jiném nesprávném hmotně právním posouzení, a že nebyly splněny podmínky stanovené zákonem pro zamítnutí odvolání obviněného odvolacím soudem. Soudy podle dovolatele porušily základní zásady trestního řízení (zásadu volného hodnocení důkazů, zákonnosti, legality a materiální pravdy) a na základě neúplných skutkových zjištění a nesprávně provedeného dokazování dospěly k nesprávnému právnímu posouzení skutku. Soudy vycházely z výpovědi svědkyně (údajně poškozené K. H.), učiněné při hlavním líčení dne 17. června 2008, aniž

by dostatečně zjistily totožnost vypovídající osoby. Totožnost svědka nemůže být podle názoru dovolatele prokazována listinou vydanou soukromou osobou – průkazem DP, a svědek musí být soudem identifikován bez ohledu na stanovisko nebo případnou nečinnost obviněného. V posuzovaném případě obviněný navíc o totožnosti svědkyně vyjádřil pochybnosti již v průběhu hlavního líčení, tato skutečnost však nebyla do protokolu o jeho průběhu zaznamenána. Soudy tak, aniž by tento postup nějak odůvodnily, nevyhověly návrhu obviněného na provedení důkazu výsledkem poškozené K. H. a neprovedly ani výslech matky poškozené – J. H. Obviněnému také v průběhu veřejného zasedání nebylo umožněno vyjádřit se k rozsudku soudu prvního stupně ani k ve věci provedeným důkazům.

Objektem trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák. je nárok na výživu, který vyplývá z ustanovení zákona č. [94/1963](#) Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Soudy, při posuzování viny dovolatele, nesprávně vycházely z civilního rozsudku o určení výše výživného (z ledna roku 2005), který byl vydán za zcela jiných poměrů. Nezabývaly se současnými majetkovými poměry obviněného, jeho schopnostmi, možnostmi (obviněný trpí závažným plicním onemocněním, pro které by u něj přicházelo v úvahu přiznání invalidního důchodu), příjmy, ani příjmy dcery K. H. a její matky. Od vynesení civilního rozsudku se přitom výše příjmů jeho i jeho rodiny změnila a změnil se i věk (a potřeby) dalších nezletilých dětí obviněného, k nimž má vyživovací povinnost. Příjmy rodiny obviněného se nyní, po odečtení nákladů na bydlení a služby s ním spojené, pohybují na hranici životního minima. Životní úroveň poškozené byla v rozhodném období vyšší než životní úroveň dovolatele a jeho rodiny. Dovolatel dále namítl, že civilní rozsudek, z něhož soudy vycházely, určuje výši výživného pro nezletilou osobu, nikoli pro osobu zletilou, leč nezaopatřenou a neschopnou se samostatně žít. Písemný doklad, potvrzující studium poškozené, nebyl dovolateli nikdy předložen. Soudy dále nezávažily případnou aplikaci § 96 zákona o rodině, podle kterého výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy, což je posuzovaný případ obviněného. Poškozená s ním již delší dobu neudrhuje ani telefonický kontakt, a pokud se na něj v minulosti obrátila, pak pouze se žádostí o finanční prostředky. V posuzovaném případě pak nebyl naplněn ani materiální znak trestného činu zanedbání povinné výživy. Poškozená byla v rozhodné době uspokojivě finančně zajištěna. Obviněný vždy vedl řádný život a pokud mu to situace umožňovala, svou vyživovací povinnost vůči svým dětem řádně a včas hradil. Dovolatel navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené rozhodnutí odvolacího soudu, jakož i jemu předcházející rozhodnutí soudu prvního stupně a ve věci sám rozhodl tak, že obviněného zproští obžaloby z důvodu, že žalovaný skutek není trestným činem.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné, bylo podáno včas, oprávněnou osobou a vykazuje zákonem vyžadované obsahové a formální náležitosti dospěl k následujícím závěrům:

Protože dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v ustanovení § 265b tr. ř. bylo zapotřebí posoudit otázku, zda konkrétní argumenty, o něž je dovolání opíráno, naplňují dovolatelem uplatněný dovolací důvod, jehož skutečná existence je základní podmínkou provedení přezkumu napadeného rozhodnutí dovolacím soudem podle § 265i odst. 3 tr. ř.

Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. je dán v případě, kdy bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v písmenech a) až k). Tento dovolací důvod tedy může být naplněn ve dvou alternativách. První alternativa dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. je dána tehdy, pokud odvolací soud bez toho, aniž by rozhodnutí napadené řádným opravným prostředkem věcně přezkoumal, opravný prostředek zamítl nebo odmítl z tzv. procesních důvodů podle § 253 odst. 1 nebo 3 tr. ř. Ze shora popsané geneze trestní věci je ovšem zřejmé, že tato alternativa dovolacího důvodu (přesto, že ji obviněný v dovolání výslovně uplatnil) v posuzovaném případě být uplatněna nemůže. Obviněný tak tento dovolací důvod

mohl založit pouze na existenci jeho druhé alternativy, tj. že v řízení předcházejícím byl dán důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení.

Z výše popsaného obsahu dovolání je patrné, že část dovolatelových námitek tento dovolací důvod naplnit nemůže, neboť dovolatel napadá skutková zjištění soudu prvního stupně, s nimiž se ztotožnil i odvolací soud, a způsob, jakým soudy k těmto zjištěním dospěly. Jsou to námitky vztahující se ke způsobu, jakým bylo ve věci provedeno dokazování, a to zejména ke způsobu provedení výpovědi poškozené K. H. a jejího následné hodnocení. Těmito námitkami tedy dovolatel soudům ve skutečnosti vytýká porušení procesních ustanovení (§ 2 odst. 5, 6 tr. ř.), jimiž je zaručeno náležité zjištění skutkového stavu věci.

Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. však neumožňuje brojit proti porušení procesních předpisů, ale výlučně proti nesprávnému hmotně právnímu posouzení (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. II. ÚS 279/03). Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. S poukazem na tento dovolací důvod totiž nelze přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost zjištění skutkového stavu, či prověřovat úplnost provedení dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř. (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 449/03). Nejvyšší soud není povolán k dalšímu, již třetímu justičnímu zkoumání skutkového stavu (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 73/03). Případy, na které dopadá ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., je tedy nutno odlišovat od případů, kdy je rozhodnutí založeno na nesprávném skutkovém zjištění. Dovolací soud musí vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl zjištěn v průběhu trestního řízení a jak je vyjádřen především ve výroku odsuzujícího rozsudku, a je povinen zjistit, zda je právní posouzení skutku v souladu s vyjádřením způsobu jednání v příslušné skutkové podstatě trestného činu s ohledem na zjištěný skutkový stav. Nejvyšší soud proto není oprávněn se těmito námitkami dovolatele zabývat.

Naproti tomu dovolatel uplatnil tento dovolací důvod tvrzením, že soudy dospěly k závěru o jeho vině trestným činem zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák., aniž se blíže zabývaly jeho současnými majetkovými poměry, jeho příjmy, možnostmi a schopnostmi plnit zákonnou vyživovací povinnost.

Trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 1 tr. zák. se dopustí ten, kdo byť i z nedbalosti, neplní svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného. Již z dikce ustanovení je zřejmé, že objektem tohoto trestného činu je nárok na výživu, pokud je založen na ustanoveních zákona o rodině (zákon č. [94/1963](#) Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, dále jen jako „zákon o rodině“). Vyživovací povinnost rodičů k dětem není založena rozhodnutím soudu, vyplývá přímo ze zákona a trvá po celou dobu, po kterou děti nejsou schopny se samy živit (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. srpna 2005, sp. zn. 6 Tdo 454/2005, publikované pod č. T 828 Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu nakladatelství C. H. Beck). Trvání vyživovací povinnosti tedy není limitováno tím, že dítě dosáhne zletilosti ani jinou věkovou hranicí. Pokud dítě není ani po dosažení zletilosti schopno se samostatně živit, vyživovací povinnost rodičů trvá. Stanoví-li povinnému rozsah vyživovací povinnosti k nezletilému soud, je povinen hradit zásadně stejnou výši výživného i poté, co již oprávněný, který není schopen se samostatně živit, dosáhne zletilosti (dosažením zletilosti se mění pouze platební místo – výživné musí být nově hrazeno přímo k rukám oprávněného). Změní-li se ale dosažením zletilosti oprávněného jeho potřeby nebo i jiné okolnosti rozhodné pro stanovení rozsahu vyživovací povinnosti, může soud k návrhu oprávněného nebo povinného rozhodnout o zvýšení nebo i o snížení takto stanoveného výživného (§ 99 zákona o rodině).

Dále je třeba připomenout, že při posuzování trestní odpovědnosti pachatele za neplnění zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného ve smyslu § 213 tr. zák. není soud vázán rozhodnutím, kterým byla v občanském soudním řízení stanovena tato povinnost, včetně rozsahu výživného. To však v žádném případě neznamená přezkum takového rozhodnutí, ani konstatování jeho nesprávnosti, jeho zrušení či změnu apod. Takové rozhodnutí zůstává nadále v právní moci, úvahou trestního soudu není nijak dotčeno, má charakter exekučního titulu a z hlediska zákona o rodině, resp. občanského zákoníku má obviněný takový dluh na výživném, jaký odpovídá uvedenému rozhodnutí. Pouze z hlediska okolností, do jaké výše bylo neplacení výživného trestným činem je povinností soudů v trestním řízení tuto otázku jako předběžnou posoudit samostatně (§ 9 odst. 1 tr. ř.); musí však při tom vycházet z rozhodných skutečností, které byly v době spáchání činu, a tyto pak posuzovat z hlediska ustanovení § 96 odst. 1 zákona o rodině (srov. stanovisko publikované pod č. [11/1984](#) Sb. rozh. tr., rozhodnutí publikované pod č. [17/2005](#) Sb. rozh. tr. nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. června 2004, sp. zn. 7 Tdo 648/2004, publikované pod č. T 704 Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu nakladatelství C. H. Beck). Podle tohoto ustanovení při určení výživného soud přihlédne k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného zkoumá soud, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika.

Z provedení dokazování soudů, opírajícího se o především o výpověď poškozené K. H. , která v podstatném rysech ostatně koresponduje i s výpovědí samotného obviněného, a z listinných důkazů (rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 28. ledna 2005, sp. zn. P 516/93, ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 19. října 2005, sp. zn. 54 Co 396/2005, potvrzení o studiu poškozené z V. o. š. z. a S. z. š. v P. , ze dne 3. září 2007), vyplývá, že obviněný v rozhodném období, tj. v době od 15. července 2007 do 14. února 2008, kdy převzal usnesení o zahájení trestního stíhání, nepřispíval na výživu své již zletilé dcery K. H. , která nebyla schopna se samostatně živit, neboť se soustavně připravovala na výkon svého budoucího povolání, ačkoliv mu tato povinnost vyplývá ze zákona i z výše již citovaného rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4, ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze, kterým mu bylo stanoveno přispívat na její výživu částkou 1 900,- Kč měsíčně, splatnou vždy do každého 15. dne v měsíci k rukám matky poškozené. Dlužná částka za uvedené období činí 13 300,- Kč.

Soudy se však již nijak nezabývaly tím, jak vysoké bylo výživné, jehož neplacením obviněný spáchal posuzovaný trestný čin. Odvolací soud se v podstatě ztotožnil se závěry soudu prvního stupně, který však nepostupoval dostatečně důsledně a neobjasnil schopnosti, možnosti a majetkové poměry obviněného a nezabýval se ani odůvodněnými potřebami poškozené v době rozhodné pro rozhodnutí o vině obviněného posuzovaným trestným činem. Soudy se spokojily se závěry rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 28. ledna 2005, sp. zn. P 516/93, ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 19. října 2005, sp. zn. 54 Co 396/2005, a ke zjištění, v jakém rozsahu se obviněný dopustil trestného činu (že o trestný čin šlo v rozsahu odpovídajícím neplacení výživného ve výši 1 900,- Kč měsíčně), v podstatě neprovedly žádné další dokazování. Ze skutkových zjištění soudů tak v tomto směru vyplývá pouze tolik, že obviněný byl v rozhodné době osobou samostatně výdělečně činnou, když vedl obchod se smíšeným zbožím (výpověď obviněného na str. 3 rozsudku soudu prvního stupně). Jaká byla výše jeho příjmů, jaké možnosti příjmů měl v rozhodné době (zda se např. nevzdal výhodnějšího zaměstnání nebo nějakého majetkového prospěchu nebo nepodstupoval nepřiměřená podnikatelská rizika), jaké jsou jeho schopnosti (např. ve vztahu k namítanému zdravotnímu omezení obviněného), jaké jsou majetkové poměry obviněného a jeho rodiny, a na straně druhé, jaké byly odůvodněné potřeby poškozené, není z provedení dokazování zřejmé.

Za této situace, aniž by se (k námitkám dovolatele) zabýval materiální stránkou předmětného činu,

Nejvyšší soud nemohl výrok o vině obviněného trestným činem zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 1 tr. zák., jehož se dopustil neplacením výživného ve výši 1 900,- Kč měsíčně, akceptovat. Závěry soudů nejsou podloženy žádnými úvahami vycházejícími ze zákonných hledisek uvedených v § 96 odst. 1 zákona o rodině ve vztahu k době spáchání činu. Předpokladem trestnosti je ovšem vždy zjištění, že povinná osoba (tj. rodič) byla vůbec v době, o níž jde, schopna plnit svou vyživovací povinnost. Soudy obou stupňů v posuzované věci žádné takové zjištění neučinily, neboť bez dalšího vycházely z dřívějšího rozhodnutí občanskoprávního soudu. Rozhodnutí soudů proto spočívá jednak na nesprávném hmotně právním posouzení otázky, jak vysoké výživné odpovídalo v době činu hlediskům uvedeným v § 96 odst. 1 zákona o rodině, a v důsledku toho i na nesprávném právním posouzení stíhaného skutku. Z těchto důvodů Nejvyšší soud jako soud dovolací shledal podané dovolání obviněného důvodným a zrušil jak napadené usnesení odvolacího soudu, tak i jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně, když příčina vytykaných nedostatků má svůj původ již v řízení před soudem prvního stupně. Současně zrušil i všechna obsahově navazující rozhodnutí, jež v důsledku tohoto rozhodnutí pozbyla svého podkladu (§ 265k odst. 1, 2 tr. ř.).

Nejvyšší soud pak přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 4, aby věc v intencích výše uvedeného v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl (§ 265l odst. 1 tr. ř.).

Po zrušení uvedených rozhodnutí se tedy trestní věc vrací do stádia řízení před soudem prvního stupně. Povinností tohoto soudu bude při dodržení všech v úvahu přicházejících ustanovení trestního řádu věc znovu projednat ze všech hledisek, na něž Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí upozornil, a znovu posoudit, zda stíhaný skutek vykazuje znaky trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 1 tr. zák.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Trestní odpovědnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Oběť trestného činu](#)
- [Dohoda o vině a trestu](#)
- [Zajištění nároku poškozeného](#)
- [Práva obviněného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vydání příkazu k dodání do výkonu trestu](#)
- [Neoprávněná činnost pro cizí moc](#)
- [Kvalifikace skutku](#)
- [Odnětí věci rozhodujícímu soudci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhradní trest](#)
- [Výkon trestu](#)